

Det spricker så det knakar | oktober 2009

- - -

Bengt Wadensjö

- - -

Den religiösa krisen – från religiositet till andlighet

På olika områden är vi inne i en period av förändring. Det spricker så det knakar. Finanserna, klimatet, mångreligiositeten och den aggressiva ateismen är några tecken. De som har sin trygghet i det bestående upplever utvecklingen som ett hot. Andra ser möjligheterna.

Det är symtomatiskt att det skrivs mer om den ekonomiska krisen idag än om den religiösa. Mest raljeras det väl om de tomma kyrkorna. De glest befolkade kyrkorna är inte tecken på att tron är död eller att Guds Ande övergivit oss, men de är tecken på en djupgående kris också inom kyrkan. Faktiskt är det så att inte ens de troende självklart går i kyrkan.

För några år sedan gjordes en undersökning av religiositeten i Kendal i norra England. Resultatet är sammanfattat av Paul Heelas och Linda Woodhead i boken *The Spiritual Revolution. Why religion is giving way to spirituality*. De fann att traditionell religion viker för andlighet.

Centrum för samtidsanalys har i några attitydundersökningar (2002, 2005, 2007 och 2009) försökt kartlägga religiositeten i dagens Sverige. Vi har funnit att

- var och en vill vara sin egen präst utifrån sina egna erfarenheter
- frälsning är att hitta sig själv och det inre lugnet
- Gud är känslan av kärlek och storhet som kan förnimmas i naturen
- naturen är den moderna kyrkobyggnaden, en plats för hänförelse och andakt.

Vi ser att

- vi i dag befinner oss i ett paradigmskifte präglat av individualism och ett uppbrott från etablerade mönster. Många bygger sin livssyn på sina egna andliga erfarenheter.
- situationen bland de andligt sinnade präglas mer av sökande och mindre av trosvisshet. Detta skapar en spänning till de kyrkligt aktiva som bygger sin tro på de teologiska och filosofiska systemen.
- den religiösa traditionalismens företrädare och de vetenskapstroende förenas i en gemensam misstro mot människor som betonar den andliga erfarenheten.

Vår senaste undersökning skedde genom Demoskop, som frågade nästan tre tusen personer i åldrarna 15-89 år i sin månatliga telefonomnibus i februari 2009. Vi ville dels få perspektiv på vad människor tror på idag, dels vilka andliga erfarenheter och paranormala upplevelser de har.

Fem olika förhållningssätt

Vi delar numera in folket i Sverige utifrån deras olika förhållningssätt till religiös tro i fem grupper som vi ger beteckningarna Religion, Tradition, Ödestro, Vetenskapstro och Nyandlighet.

1. RELIGION omfattar 15 % och kännetecknas av en stark traditionell tro och svag tro på det övernaturliga. De finns främst bland äldre gifta kvinnor med universitetsutbildning. De ber minst ett par gånger i veckan och samtalar gärna med en präst. Mer än tre av fem har haft upplevelsen av att en högre makt väglett dem eller har en stark intuition. De läser Svenska Dagbladet och lyssnar på P 1.
2. TRADITION samlar 24 %. De är positiva till religionen som tradition, men de har inget religiöst eller själsligt liv. De är skeptiska till övernaturliga fenomen. Vägledning får de genom samtal med en vän eller familjen. Endast en av tio ber minst en gång/vecka. De har knappast några andliga upplevelser och ägnar sig inte åt andligt sökande. De finns mest bland medelålders och äldre med lågt idealistiskt engagemang. Vi hittar dem i hela samhället, alltifrån Rotary till golfklubbar, bingohallar och cafeerna på de nya köpcentra.
3. ÖDESTRO. I denna grupp (19 %) har man en stark tro på övernaturliga fenomen och ödet. Man har upplevt telepati och att avlidnas andar sökt ta kontakt. De som återfinns i denna grupp har i allmänhet gymnasieutbildning och är låginkomsttagare. De söker svar på frågorna om sig själva och sin framtid genom horoskop eller mayakalendern.
4. NYANDLIGHET samlar dem (8 %) som kännetecknas av en stark tro på det övernaturliga och det själsliga. Det är en övervikt för unga kvinnor med gymnasieutbildning i mindre städer eller på landsbygden. Många ber minst en gång i veckan och har en inre visshet om att en högre makt väglett dem. En majoritet deltar i kyrkornas gudstjänstliv. Nyandligheten lockar främst unga kvinnor med låg inkomst. Vi möter dem på yogakurser, healingkvällar och andliga mässor.
5. VETENSKAPSTRO är den största gruppen (34 %). De som förts hit har ingen traditionell kristen tro, ingen tro på det övernaturliga och ingen själslig aktivitet. Det är huvudsakligen gifta eller samboende yngre män med högskoleutbildning, höginkomsttagare och bor i storstad. De har inga andliga upplevelser och söker dem inte heller. De är materialister och tror att vetenskapen kan lösa alla livets problem. Vi möter dem i näringslivet och på inrättningarna i utelivet.

Dessa fem grupper bildar i dag den religiösa geografin. För att förstå den religiösa krisen måste vi utgå från dessa grupperingar. Dock är det inte så enkelt att 34 % tror på vetenskapen och 66 % räknar med Gud. Tro är ett stort ord att ta i munnen. Nästan hälften av de tillfrågade (47 %) betecknade sig som icke-troende. Dock finns en känsla hos många av det utsägbara och andliga. Bara 14 % ville beteckna sig som övertygade ateister.

Den stora skiljelinjen går mellan de vetenskapstroende och dem som ser religionen som ett positivt inslag i samhällslivet. En annan skiljelinje går inom de till religionen positiva mellan dem som ser religionen främst som en kulturtradition och å andra sidan dem som räknar med det andliga.

Många troende går aldrig i kyrkan

Linjerna korsar varandra på ett överraskande sätt. Det är inte längre självklart att de troende går i kyrkan. 28 % av de troende går någon gång om året i kyrkan, 10 % mera sällan och

5 % går över huvud taget aldrig i kyrkan. I princip går alltså nästan hälften av de troende aldrig i kyrkan. Å andra sidan går hela 72 % av de icke troende någon gång om året i kyrkan. 82 % av befolkningen går någon gång om året i kyrkan, endast 13 % gör det aldrig. 29 % av de troende går varje vecka i kyrkan och 28 % någon gång i månaden eller kvartalet. Man kan utgå från att de går i kyrkan därför att de uppskattar kyrkolivet i dess traditionella form. Genom sin närvaro förstärker de den traditionella prägeln. De berömmar prästen eller musikern och förstärker därmed det bestående mönstret. Den hälft som uteblir saknar möjlighet att göra sin röst hörd på samma sätt.

Gruppen troende ser alltså inte ut och betar sig inte som vi förut trodde. Nästan hälften av de troende lever på stor distans till kyrkans liv och kyrkans lära. De deltar aldrig i gudstjänstlivet. Å andra sidan - det vi kopplar samman med nyandlighet är starkt förankrat bland dem som betecknar sig som troende. Det är större öppenhet för det vi kallar nyandlighet bland kyrkfolket än i befolkningen som helhet. De nyandliga hör hemma i kyrkan och delar kyrkans tro, men de har därutöver egna erfarenheter och upplevelser.

De vi kallar nyandliga är mer öppna för paranormala fenomen än befolkningen som helhet. En av fyra i folket som helhet har upplevt en inre visshet som om en högre makt givit dem vägledning medan hela tre av fyra (76 %) av de troende säger sig ha fått sådan vägledning. De troende har betydligt mer erfarenhet än övriga av vägledning från det gudomliga, varsel, intuitiva upplevelser, healing och en mer positiv syn på reinkarnationen och på astrologin.

Alla troende delar således inte den traditionella kyrkoläran. Reinkarnationstron omfattas av var femte i Sverige, men bland de troende omfattas den av var fjärde. En av fyra av dem som betecknar sig som troende tror alltså på själens återfödelse i en annan kropp. Tron på ödet, att allt är förutbestämt, omfattas av var fjärde person i Sverige, men bland de troende omfattas den av en på tre. Tron på healing omfattas av en på fem men bland de troende en av fyra. Också i synen på astrologin finns en mer positiv inställning bland de troende än bland befolkningen som helhet. En på sex i befolkningen som helhet är positiv till astrologin men av de troende är det en av fyra. Tror man att allt är förutbestämt ligger det nära till hands att söka utforska sin framtid genom astrologi, mayakalendern eller liknande. Linjerna korsar dock varandra på ett överraskande sätt. 14 % av de icke troende tror på en odödlig själ och 16 % av de icke troende tror på ett liv efter döden. Å andra sidan tror alla troende inte på ett liv efter döden, 5 % gör det inte.

Att döda människor skulle kunna kontakta de levande tror en på fyra är möjligt. 6 % av dem över 50. 10 % av dem över 65 har erfarenhet av att någon avliden försökt ta kontakt med dem. Varsel har 7 % upplevt. En stark intuition redovisar också 7 %. Vi talar ofta om kvinnlig intuition - intressant nog har 10 % av kvinnorna intuitiva upplevelser. 15 % av de troende har upplevt intuition. Telepati har 7 % upplevt, 11 % av kvinnorna. 8 % av dem som är över 65 år redovisar en nära-döden-upplevelse.

Bland mer "smala" fenomen uppger 4 % att de haft känslan av att ha någon följeslagare från andra sidan. 2 % av de äldre och 2 % av de övertygat troende redovisar en ut-ur-kroppen upplevelse, en sk själsresa. Ungefär lika många har sett en uppenbarelse, det kan ha varit Gud, Jesus, Jungfru Maria eller en ängel.

Vår tids religiösa kris

Våra undersökningar har gett konturer åt den kris i gudstjänstliv och kyrkoliv som är på gång. Man må tycka vad man vill om utvecklingen, men den är en realitet. Den skapar förutsättningarna för planeringen av kyrkolivet.

Hur skall då kyrkan reagera på denna utveckling? Kyrkofurstarna på olika nivåer i hierarkin identifierar den andliga verkligheten med det traditionella lärosystemet och beskriver med en fnysning de ödestroende och nyandliga som diffust andliga. De fnysande bortser från att de ödestroende och nyandliga tillsammans utgör 27 % av befolkningen, de tillhör kyrkan och de lever ett andligt liv. De sörjer över att den officiella kyrkan negligerar deras upplevelser.

Inte nog med det – hälften av dem som betecknar sig som troende går aldrig i kyrkan. Och bland dem som regelbundet deltar i kyrkans gudstjänstliv är förståelsen för vägledning från den andra sidan, reinkarnationstro, astrologi, healing betydligt större än bland befolkningen som helhet.

Situationen innebär en utmaning till det etablerade kyrkolivet att se komplexiteten i dagens andlighet. Med skattade pengar betalar alltfler för andliga upplevelser och erfarenheter vid sidan om det etablerade församlingslivet. Risken finns att de som föraktfullt talar om diffus andlighet står kvar allt ensammare medan folket har flyttat på sig och finns på andra ställen. Det är inte första gången något sådant sker i kyrkans historia.

Det traditionella kyrkliga överjaget är en attityd av att prästen vet bäst hur man skall tro för att tro rätt. Budskapet skall föras ut till en fåkunnig allmoge. Vår undersökning visar att allmogen har förmågan att leva ett andligt liv på egen hand och därmed hur viktigt det är med en kyrka som lyssnar på människorna och deras tro och som tar deras upplevelser på allvar.

Den religiösa krisen har fått konturer genom vår undersökning. De som trivs med det traditionella har lagt beslag på kyrkan. De som söker något annat går inte dit. Så visar våra undersökningar – skjut nu inte på pianisten utan lyssna seriöst till musiken. ///